

INTERJÚ ZOLNAI JÁNOSSAL

I. A foglalkozás rövid összefoglalása

A foglalkozás elemei szolgálhatják a témakörre való ráhangolódást, a korszak életmódjának közelebbi megismerését, politikai, társadalmi aspektusainak végiggondolását. Vizsgálhatjuk általuk a történelmi események lakosságra való hatását, illetve megvitathatjuk az események kapcsán felmerülő emberi dilemmákat.

A felsorolt elemek elsősorban **új információt feldolgozó**, valamint **gondolatébresztő foglalkozásokhoz** ideálisak gimnazista korosztály részére. A foglalkozás teljes egészében történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek órába illeszthető be, de egyes elemei magyar nyelv és irodalom, dráma valamint osztályfőnöki óratervbe is beilleszthetőek.

Nevelési célok:

A tanuló képes legyen a verbális és nem verbális kommunikáció kódjainak, kapcsolatainak, tényezőinek azonosítására, tudatos alkalmazására, a különböző szövegek megértésére, elemzésére, illetve kritikai feldolgozására a kommunikációs helyzet tér, idő és résztvevői szerepeinek (kontextus) megfelelően.

Átlátja, hogy nehéz történelmi helyzetben az emberek nézeteit, döntéseit és cselekedeteit élethelyzetük miként befolyásolja.

Belátja, hogy a szovjet megszállás és a kommunista diktatúra a lakosságot szabadságjogaiban korlátozta. A tanuló képes a visszaemlékezők által megélt események lehetséges hátterének feltérképezésére.

FKépes az önálló, kritikus gondolkodásra az események értelmezése kapcsán.

Kerettantervi tartalmak, fogalmak:

Forradalom (és ellenforradalom), a kommunista diktatúra kiépítése, diktatúra, Rákosi-rendszer, kulák, szövetkezet, beszolgáltatás, Rákosi Mátyás

Kerettantervi tartalmak, fogalmak (magyar nyelv és irodalom):

szövegértés, értelmezés, elbeszélői nézőpont

Az óraelem felhasználásának vázlatos összefoglalása:

- Az '56-os forradalom és az azt megelőző történelmi, szellemi környezet témájához kapcsolódó ismeretek (pl.: életmód, politikai környezet) elmélyítése a drámapedagógia eszközeivel (páros és csoportos munka)
- Ugyanezen témakör feldolgozása forráselemzés által
- A kidolgozott feladatok frontális megbeszélése

56 interjú '56-ról – Módszertani segédanyag az „1956: a magyar forradalom a legújabb történelmi kutatások tükrében” című akkreditált pedagógus-továbbképzéshez

II. A feladatok előkészítése

A feladatokhoz használt eszközök előkészítése (projektor, szöveg, esetleg a csoportalakításhoz kártyák)

Amennyiben a diákok még – korosztályukból adódóan – nem ismerkedtek meg a 20. század vonatkozó történelmi eseményeivel, megkérjük őket, hogy az órára olvassák el az általunk kiosztott vázlatos összefoglalót. (Elhagyható.)

III. Órai munka – a feladatok menete

A feladatok során elsősorban a megélt történelemmel, a nagy horderejű eseményekkel szemben a történelmet megélt kisember nézőpontjával foglalkozunk, a forradalom mindennapjaival.

Konkrét interjúrészlethez kapcsolódó feladat: (18 perc) – páros munka

Az alábbi feladatsor történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek órába illeszthető be. A forradalom kialakulásának okaira közvetve mutat rá, a diktatúra működésének mechanizmusát érzékelteti a mezőgazdaság szegmensén keresztül.

A diákok párban dolgoznak, így a feladatok során felvetődő kérdéseket lehetőségük van megvitatni.

04:09-05:58: Ebben az interjúrészletben a visszaemlékező a változást hozó intézkedésekhez, és azok következményeihez való viszonyáról beszél.

A tanulók megválaszolják az interjúrészlethez és az alábbi szöveghez kapcsolódó kérdéseket.

1. Akár okostelefon, akár iskolai laptop/számítógép segítségével találjátok meg a választ arra, kit emlegethet a visszaemlékező úgy, hogy „a kopasz”!
2. Milyen kettősség fedezhető fel a megjelölt interjúrészletben a visszaemlékező változásokhoz való viszonyát tekintve?
3. A fenti interjúrészlet első felében a visszaemlékező a mezőgazdasági rendszerben eszközölt változások szükségszerűsége mellett érvel, így azok elfogadását értelmes magatartásként aposztrofálja.

Az alábbi szöveg a beszolgáltatás jelenségéről szól. Olvasd el, és keress a visszaemlékező álláspontját megcáfoló érveket!

(A keresett érveket meghallgatjuk és közösen megbeszéljük.)

4. Hogyan értelmeznéd a szöveg vastag betűvel kiemelt részét?

„A mezőgazdaságban a fő célkitűzés a tulajdonviszonyok megváltoztatása volt. Az ország művelés alá vont területeiből az MDP elképzelései szerint az első ötéves terv végrehajtása után, 1954-re 60%-nak a szövetkezetek, 6%-nak az állam kezén kellett volna lennie. Az elképzelés megvalósításához eszközként a beszolgáltatás és az adópolitika szolgált volna. A beszolgáltatás már a háború után közvetlenül is létezett, annak eltörlése viszont már 1947-ben megjelent a választási ígéret sorában. Az ígéret ellenére az MDP fenntartotta a

56 interjú '56-ról – Módszertani segédanyag az „1956: a magyar forradalom a legújabb történelmi kutatások tükrében” című akkreditált pedagógus-továbbképzéshez

rendszert, hiszen a készletgyűjtés mellett az alacsony, nem ritkán az előállítási költség alatti begyűjtési árak révén igen jelentős mértékű jövedelem átcsoportosítást is végre tudtak hajtani az ipar javára, mely a hidegháború időszakában nélkülözhetetlenné vált a hadi- és a nehézipar fejlesztéséhez.

A beszolgáltatás a mezőgazdaság szerkezetének és az abból élők **társadalmi státuszának átalakításához, megváltoztatásához** is jó eszköznek tűnt, ugyanis az egyéni termelők gazdálkodási lehetőségeinek szűkítésével, ellehetetlenítésével – korlátozták a szabad földhasználatot, a kulákokat, tehát a közép- és gazdagparasztokat extra adók sújtották, kisajátították a mezőgazdasági eszközöket stb. – a közös gazdálkodás keretei felé, a téeszek irányába próbálta terelni a földtulajdonosokat.

A begyűjtés mértéke évről évre nőtt, 1946-tól számítva 1952-re a beszolgáltatási teher megnégyszereződött. A szántó mellett minden mezőgazdasági területre kivetették a beszolgáltatási kötelezettséget, mely a földek aranykorona értékében progresszív mértékben emelkedett.

A beszolgáltatott termékek átvételi ára nem tartott lépést a begyűjtés megnövekedett terménymennyiségével, az ár alig növekedett, pedig az a szabadpiacon megtöbbszöröződött a begyűjtési rendszer fennállása, 1946 és 1956 között. A hatóságok a begyűjtési hátralékkal bírót rendszeresen ellenőrizve, zaklatva próbálták rávenni az elmaradt termények beszolgáltatására, szankcióként pénzbüntetést, elzálogosítást vagy akár árverést is kiszabhattak. 1948 és 1955 között 400 ezer gazdát találtak vétkesnek közellátási büntetben, vagyis ennyien nem teljesítették a beszolgáltatás rájuk kirótt hányadát. A hatóságok a begyűjtési ráta teljesítésekor nemigen vettek figyelembe a termés mennyiségét befolyásoló tényezőt. 1952-ben például rendkívül kedvezőtlen volt az időjárás, így ez évben a padlásokat teljesen lesöpörték. A birtokos parasztság kétharmadának – 800 ezer gazdának – nemcsak a személyre szabott fejadagja nem maradt meg, hanem a tavaszi vetésre szánt vetőmagját is elvitték.

A mezőgazdaságból élőket sújtó intézkedések következtében 1948 vége 1953 nyara között a magángazdaságok száma hozzávetőleg 400 ezerrel csökkent, a magántulajdon aránya a kétharmadára esett vissza. Azok, akik elhagyták saját földjüket beléptek a téeszbe vagy munkát vállaltak az állami gazdaságokban, zömük, 360 ezer fő azonban inkább az iparban vállalt munkát.

A beszolgáltatási terhek Sztálin halála után, az 1953-as hatalmi átrendeződéskor, Nagy Imre miniszterelnökké választásakor kezdtek csökkenni, kisebb lett az adó és a beszolgáltatási kötelezettség, valamint eltörölték az adó- és beszolgáltatási hátralék egy részét is. Lehetővé vált a téesztagok azonnali kilépése, aminek következtében tömegesen hagyták el a téeszeket. Miután 1955-ben újra Rákosi került az ország élére, ismét az erőltetett kollektivizálás lett irányadó a mezőgazdaságban. 1956-ban már a pártvezetés is érezte, hogy enyhíteni kell a mezőgazdaságból élők helyzetén, változtatásra azonban már nem maradt idejük, az 1956. októberi események ugyanis elsöpörték helyéről az addigi pártvezetést. S bár a begyűjtés intézményét 1956. október 30-án szüntették meg, a szovjet intervenció pedig megdöntötte a rendelkezést kiadó, Nagy Imre vezette kormányt, az 1956 novemberében felálló kádári vezetés nem újította fel a beszolgáltatás rendszerét.”¹

¹ http://mult-kor.hu/20101207_a_beszolgáltatasi_rendszer_kudarca

56 interjú '56-ról – Módszertani segédanyag az „1956: a magyar forradalom a legújabb történelmi kutatások tükrében” című akkreditált pedagógus-továbbképzéshez

Konkrét interjúrészelethez kapcsolódó feladat: (18 perc) – csoportos munka

04:09-04:51: Az előző feladathoz kapcsolódó interjúrészlet ezen szakaszában a visszaemlékező egy beszolgáltatás konkrét helyzetét idézi fel.

A tanulókat négy csoportra osztjuk.

Két csoport az interjúrészletben említett a beszolgáltatás levezénylését segítő magyar tolmács fiktív történetét írja meg. Megpróbál minél hitelesebb eseményláncolatot kitalálni, ami az ebben a helyzetben való részvételéhez vezethetett.

A harmadik csoport ez olyan állóképet jelenít meg, amelyen éppen egy beszolgáltatás egyik „képkockája” látható. Kitalálják a képen jelenlévők valószínűsíthető legmeghatározóbb gondolatát. (A kép bemutatásakor a képen szereplők válluknak megérintésére hangosan kimondják belső gondolatukat.)

A negyedik csoport rövid jelenetet készít, aminek témája egy olyan beszolgáltatás, amelynek során „illegális” javakat fedeznek fel a beszolgáltatást lebonyolítók. A jelenetet a csoport igyekezzen a legfeszültebb pillanatban lezárni!

A csoportok munkáját a fenti sorrendben tekintjük meg, az állókép bemutatása és az előre kitalált mondatok elhangzása után a többi tanuló is egyesével beállhat egy-egy szereplő mögé, és megfogalmazhatja annak lehetséges belső gondolatát.

A forradalomhoz való viszonya, vajon miért? Milyen értékek domborodnak ki a bácsi beszédében

Konkrét interjúrészelethez kapcsolódó feladat: (5 perc) – csoportos munka

Az felsorolt interjúrészekhez kapcsolódóan az alábbi kérdéseket vitathatjuk meg, illetve megkérhetjük a gyerekeket, hogy nézzenek utána:

05:59 – 06:37: Ebben az interjúrészletben a visszaemlékező a forradalomról beszél.

- Mi derül ki a visszaemlékező forradalomhoz való viszonyáról?
- Hogyan indokolható ez a viszonyulás a visszaemlékező az interjúban megnyilvánuló értékrendje, emberi attitűdje alapján?